

РЕЦЕНЗИЯ

**за дисертационен труд
за придобиване на научна и образователна степен „Доктор“**

**Рецензията е изготвена от: доц. д-р Данка Щерева Николова,
в качеството на член на научното жури,
съгласно Заповед №РД-38-348 / 02.07.2024**

на Ректора на Софийски Университет “Св.Кл.Охридски“

Област на висше образование: Педагогически науки.

Професионално управление : 1.2. Педагогика.

Докторска програма : Специална педагогика.

Университет: Софийски Университет „Св. Кл . Охридски“.

Факултет: Факултет по науки за образованието и изкуствата.

Име на докторанта : Катерини Анагносту

Научен ръководител: проф.дпн Цветанка Ценова

**Тема на дисертационния труд : “ Нагласи към приобщаването на
учениците със специални образователни потребности в общообразователното
училище“**

Биографични данни за кандидата

Докторантката Катерини Периклис Анагносту е родена в град Атина, Гърция. Тя завършва средното си образование в „Пети обединен лицей“ на Неа Смирни. През 2012 година завършва Факултета по хуманитарни и социални науки на Университета в гр. Патра с отличен успех .

В периода 2015-2017 години Катерини Анагносту е завършила две следдипломни квалификации : „Образователни технологии и развитие на човешките ресурси“- в педагогическия Факултет на Университета в Атина и „Специална педагогика“ В Университета в гр. Никозия, Кипър.

Нейният професионален опит започва от 2016 година и продължава до момента. Той е свързан с образованието по хуманитарни науки и придобитите в по - късен период следдипломни квалификации.

Катерини Анагносту преподава филологически дисциплини в средно училище „Теоклит“, гр. Атина в периода 2014-2018. От края на 2018 до момента е учител по специално образование в Държавно образователно училище в Атина.

Актуалност на проблематиката

Безспорен факт е, че по темата на дисертационния труд в настоящия момент се провеждат много дискусии, съществуват голям брой публикации и изследвания, касаещи процеса на приобщаване на учениците със СОП в общообразователното училище.

Но всяко конкретно изследване, дава нови сведения и нова светлина за възможностите, съпътстващите пречки, съгласията и несъгласията на обществото, за ефективността на този процес. Ролята на учителите е от особена важност, затова проучването на техните нагласи и убеждения, относно приобщаването на ученици със СОП в масовото училище, в образователната система на Гърция дава възможност за по-детайлното разбиране на философията на приобщаването. Важна страна, която не трябва да се пренебрегва в този процес, са мисленето и убежденията на родителите - както тези на деца със СОП, така и тези с децата в масовия клас.

Специфичните изследвания и проучвания по темата на дисертацията имат своята ценност, защото запълват общата „картина“ за плюсовете и минусите на този процес/ на приемането на детето със СОП, на различния, за разработване на нови стратегии, ефективни практики и програми, които биха могли да се внедрят в класната стая и създадат т.н. приобщаваща култура.

В този смисъл темата на дисертационния труд е актуална, а изследователските въпроси в нея са ценни в практико – приложен план.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Предложеният дисертационен труд е с общ обем от 197 стандартни страници и включва въведение, пет основни глави, заключение, приноси от изследването, препоръки към практиката, библиография от 307 източника на латиница и приложения. Същинският текст на дисертацията съставлява 164 страници. Тук ще отбележа, че е спазено изискването за оформяне и структуриране на дисертационен труд.

Във *въведението* е дадена ясна и точна обосновка от необходимостта да се проучи съществуващата научна литература по темата. Докторантката правилно определя и целта на проучването, което е позиционирано в четвърта глава: да се изследват убежденията, нагласите и мненията на общообразователните учители в Гърция, относно философията, идеята и принципите на приобщаващото образование. Това би довело до подобряване и усъвършенстване на образователните политики и практики в цялата система. Тя подчертава необходимостта да се даде нужната подкрепа за правилното разбиране и осъществяване на този процес и в обществен план – сред родители, социални структури и други.

В *първа глава* докторантката разглежда основни дефиниции за специалното образование – в историческа ретроспективност и в съвременен модел на равнопоставеност. Във втори параграф на тази глава е дадена точна дефиниция на термина „нарушение“ - като медицински модел и в социални измерения. Закономерна и логична е връзката, която се прави с характеристиката на най - често срещаните нарушения (1.3) в развитието на децата със СОП, а именно:

- Синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност;

- разстройства в развитието на речта по МКБ;
- умствената изостаналост ;
- разстройства от аутистичния спектър;
- двигателни и сензорни нарушения;
- деца с обучителни трудности.

Коментарът , който докторантката прави се базира на точни цитирания на съвременни автори.

Към всяко едно нарушение е насочена, проектирана идеята за възможността към педагогическа и възпитателна интервенция , която би помогнала на детето да се социализира и да развие елементарни умения за справяне в ежедневието и в образователната среда.

Основният акцент във *втора глава* е дифенирането на термина приобщаване и интеграция. Очертани са най –важните, принципни моменти във философията на приобщаването (2.2) :

насърчаване на „модела за солидарност и сътрудничество“, индивидуалното, персонализирано обучение на учениците със СОП; необходимостта от подготовка на учителите върху особеностите на приобщаващия процес;

ролята родителите и на подкрепящите социални структурни формации.

Успоредно с това докторантката отбелязва , както положителните страни на този процес така и минусите, касаещи недостатъчната подготвеност на учителите, затрудненията при индивидуалната работа с детето със СОП, непълноценната работа с родителите, недобрата материално-техническа обезпеченост на масовите училища и тяхната готовност за приема на децата с увреждания.

В *трета глава*, озаглавена „ Нагласи към децата със СОП“ докторантката представя една доста детайлна картина на съвременното обществено мнение, относно перспективата за приемане на детето със СОП . Авторът на дисертационния труд визира/ се базира на съвременни изследвания за нагласите на учители, родители и ученици с типично развитие, към процеса на социализация/ приобщаване на децата със СОП в масовия клас. Тук са разгледани и анализирани подробно различните фактори, влияещи на този процес например:

- икономически статус; пол ; възраст ; образование на родители ;
- необходимата подготвеност /теория и практика/ на учителите за особеностите на различните нарушения при децата със СОП .

Интересен дискусонен момент в трета глава е събраната информация от изследвания за влиянието на възрастта , пола и професионалния опит на учителите към нагласата им за приобщаваща практика на деца със СОП в масовия клас.

Добро впечатление в цялата трета глава прави точното цитиране и анализиране както на научните изследвания на автори от Гърция, така и на такива от Великобритания и САЩ.

Тук ще отбележа, че обемът на параграфи 3.3 и 3.3.1 е доста голям и отчасти информацията се припокрива ! Същото важи за параграфи 3.4 и 3.4.1.

В *четвърта глава* е представена методологията на изследването, която предизвиква професионален интерес.

Добро впечатление правят ясно и точно формулираната цел на изследването, както и произтичащите от нея 6 изследователски задачи и 6 хипотези . Конструираниите 6 задачи са смислено и логически свързани с шестте хипотези .

Проведено е количествено изследване с извадка от 120 учители от общообразователни училища в Гърция. Изследователският инструмент е въпросник, съставен от 5 отделни части(А,Б,В,Г,Д), които са насочени съответно към:

- Демографска информация за учителите;
- Отговор на 28 съждения ;
- Отговор за основните пречки в процеса на приобщаване ;
- Основни методи в процеса на приобщаване ;
- Способността за справяне с основните категории деца със СОП.

Ще отбележа, че отделните части на този цялостен въпросник дават конкретна информация по всеки от горепосочените „смысловы параграфи“.

От втори до пети параграф е направена оценка по скалата на Ликерт.

Процесът на работа върху събирането на данните е в интервала март- април 2023г, след което следва кодирането на въпросите и обработката на данните.

Добро впечатление прави използваният богат инструментариум на изследването.

Ще отбележа, че като цяло то е добре планирано и организирано и обхваща достатъчно голям обем страници : от 104 до 243 .

Представените резултати са оформени в общо 47 таблици и 11 диаграми.

Считам, че използваната методика за анализ на данните е адекватна на поставените цел и задачи.

Използват се: скалата на Ликерт и Алфа на Кронбах, като възможност за статистическа обработка . Данните показват, че получените голяма част от резултати са със статистическа значимост .

Давам висока оценка на цялостния коментар, който докторантката Анагносту е направила в глави “Дискусия” и „ Заключение“. Тук тя откровено и критично прави аналитична връзка между получените резултати от своите изследвания и данните в цитираните от нея литературни източници.

Препоръките към практиката , които докторантката е структурирала са реално постижими и в позитивна насока към създаването на т.н. „приобщаваща култура“.

Екатерини Анагносту показва уменията си за разсъждения, обобщения и възможности за добър теоретичен анализ на източниците.

Научнотеоретични и практико-приложни приноси

1. Реализиран е богат теоретичен преглед на съществуващите концепции, подходи за приобщаващото образование.
2. Анализирани са становища на гръцки и чуждестранни автори , касаещи нагласите на учители, родители и ученици с типично развитие за процеса на приобщаване на деца със СОП в общообразователното училище.
3. Процедурата на изследването включва добре конструиран въпросник от 5 части , всяка една от които би могла да се използва като модел за бъдещи разработки в областта на специалната педагогика.
4. Изводите от проведеното изследване и заключението дават ценна информация за основни пречки в мисленето и нагласите на учителите, както и, административни

процедури относно приобщаването на различни категории деца със СОП в общообразователното у-ще в Гърция..

Автореферат

Авторефератът е разработен върху 66 страници. Той отразява вярно и точно структурата на труда.

Публикации по темата на дисертацията

Научните публикации, които представя докторантката Екатерина Анагносту са три на брой . Те са публикувани в сборниците на СУ, ФНОИ „ Образование изкуства:традиции и перспективи“ в периода от 2022 г. до 2023 г. включително:

ISSN 2738-8999, стр. 1023- 1034;

ISSN 2738-8999, стр. 1035- 1047;

ISBN 978-954-07-5061-3, стр. 945-952.

Тяхната тематика е свързана с дисертационния труд и представя отделни етапи от цялостната работа по дисертацията.

Като брой и съдържание отговарят на изискванията за допускане на автора до защита.

Лични впечатления

Нямам лични впечатления от докторантката Екатерина Анагносту.

Бележки и препоръки:

Те са насочени към окончателното техническо оформяне и представяне на дисертацията :

1. Препопъчвам редуциране на обема в теоретичната част и по-конкретно параграфи 3.3 и 3.3.1 , където информацията частично се припокрива. Същото важи за параграфи 3.4 и 3.4.1.

2.Считам, че е уместно в дисертационния труд да се отдели място и на български изследователи и съответните техни научни трудове в областта на приобщаващото образование.

3. Многопластовото изследване, изводите от него, както и препоръките за практиката ми дават основание да пожелаая на Екатерина Анагносту да издаде в книжно тяло своя труд. Така резултатите и изводите биха стигнали до по - голям брой специалисти

Въпросът ми към докторантката: *Какво още би могло да се направи в подготовката на учителите за цялостното изграждане на т.н. „приобщаваща култура“ ?*

Заклучение:

Направените от мен препоръки и бележки имат добронамерен характер и не обезценяват свършената работа по дисертацията, те биха я дообогатили и допринесли по-голяма прегледност.

Дисертационният труд, представен за защита от докторантката Катерини Периклис Анагносту отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на СУ „Св. Кл. Охридски“. Цялостно трудът доказва, че Катерини Анагносту притежава теоретични и практически познания в областта, в която работи. Представените теоретични анализи и методологията на изследването отговарят на специфичните изисквания за подобна научна разработка.

Препоръките към практиката демонстрират професионална ангажираност на докторантката към темата и желанието да се внедрят ефективни стратегии и обучения за приобщаване на децата със СОП в общообразователното училище в Гърция.

Давам своята положителна оценка на обсъждания труд, на представените автореферат, обобщени изводи и препоръки към практиката.

Всичко описано, в моята рецензия ми дава основание да предложа на УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ ДА ПРИСЪДИ НА Катерини Периклис Анагносту ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“, в област на висше образование Педагогика, професионално направление Педагогически науки, Докторска програма „Специална педагогика“.

15.09.2024 г.
София

Автор на рецензията:.....

доц.д-р Данка Щерева Николова